

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 15^{ης} ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1943

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΔΟΝΤΑ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

ΘΑΝΑΤΟΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ

“Αμα τῇ ἐνάρξει τῆς συνεδρίας ὁ *Πρόεδρος* ἀγγέλλον τὸν θάνατον τοῦ τακτικοῦ μέλους τῆς Ἀκαδημίας Κωστῆ Παλαμᾶ, ἐπελθόντα τῇ 27ῃ παρελθόντος μηνὸς Φεβρουαρίου λέγει τὰ ἑξῆς:

Εἰς τὸ τέλος τοῦ Φεβρουαρίου ἡ ἡμετέρα Ἀκαδημία ὑπέστη καὶ ἄλλην μεγάλην ἀπώλειαν. Διὰ τρίτην ἤδη φοράν ἐντὸς ὀλίγων μηνῶν ἐπλήγη ἡ Ἀκαδημία διὰ τοῦ θανάτου ἑνὸς τῶν μᾶλλον τιμωμένων καὶ ἀγαπητῶν μελῶν της. Μετὰ τὸν Κωνσταντῖνον Ράλλην καὶ τὸν Κωνσταντῖνον Δυοβουνιώτην ἀπωλέσαμεν ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου τὸν Κωστὴν Παλαμᾶν.

Δὲν ἐθρήνησε μόνη ἡ Ἀκαδημία τὸν θανόντα Ἀκαδημαϊκόν, ἀλλὰ καὶ ὅλος ὁ κόσμος τῶν γραμμάτων, ὡς καὶ ὁλόκληρος ὁ Ἑλληνισμὸς ἔκλαυσε διὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἑθνικοῦ ποιητοῦ. Εἰς τὸ πένθος δὲ τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου συμμετέσχον καὶ πολλοὶ ἐκ διαφόρων ξένων ἔθνων. Διότι τὰ περίλαμπρα ἔργα τοῦ Παλαμᾶ εἶχον καταστήσει πασίγνωστον τὸ ἔργον τοῦ ποιητοῦ καὶ ἡ φήμη του ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν εἶχεν ἐκταθῇ πολὺ πέρα τῶν στενῶν ὁρίων τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Κωστῆς Παλαμᾶς εἶχε τὴν σπανίαν τύχην νὰ δοξασθῇ ἐφ’ ὅσον ἔζη. Τοῦτο δ’ εἶναι ἀληθῶς ἐξαιρετικὸν φαινόμενον, διότι οἱ πλεῖστοι τῶν μεγάλων ἀνδρῶν δοξάζονται μόνον μετὰ θάνατον, ἐνῶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς των μένουν ἀπαρατήρητοι ἢ παραγνωρίζονται, οὐχὶ δὲ σπανίως καὶ διώκονται.

Διὰ τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν, ἣς διωρίσθη τακτικὸν μέλος ἅμα τῇ ιδρύσει της, ὁ Παλαμᾶς ἦτο λαμπρὸν κόσμημα καὶ ἐστόλιζε τὰς συνεδρίας της, ἐργαζόμενος μετὰ μεγάλου ἐνθουσιασμοῦ, ἀπὸ κοινοῦ δὲ μετὰ τῶν λοιπῶν διορισθέντων πρῶτων Ἀκαδημαϊκῶν συνετέλεσεν εἰς τὴν στήριξιν τῶν πρῶτων βημάτων τῆς νεαρᾶς Ἀκαδημίας. Εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ὁ Παλαμᾶς διωρίσθη καὶ Γραμματεὺς ἐπὶ τῶν Πρακτικῶν, μετὰ τρία δ' ἔτη ἐξελέγη ἀντιπρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας, γενόμενος Πρόεδρος τῷ 1930.

Εἰς τὰς συνεδρίας καὶ τὰς λοιπὰς ἐργασίας τῆς Ἀκαδημίας ὁ Παλαμᾶς δὲν ἔπαυσε λαμβάνων ἐνεργὸν μέρος, εἰ μὴ μόνον, ὅταν σωματική ἐξασθένησις κατέστησεν εἰς αὐτὸν ἀδύνατον τὴν προσέλευσιν. Ὁ Κωστής Παλαμᾶς ἦτο φαινόμενον ἐργατικοῦ καὶ ἀκαμάτου ἀνδρὸς καὶ καθ' ὅλον τὸν βίον του δὲν ἔπαυσεν ἐργαζόμενος ἐντατικῶς. Τὰ ποιήματά του περιέχουν ἄφθονα δείγματα τῆς σοφίας καὶ τῆς ὑπερόχου τέχνης του καὶ διακρίνονται διὰ τὸ μέτρον καὶ τὸν ρυθμὸν, ὅστις εἰς τὸν Παλαμᾶν ἦτο ἔμφυτος, διότι ρυθμὸν ἔχουν καὶ ὅλα τὰ πεζογραφήματά του, ἔνθα ἀνευρίσκονται σελίδες ἐξ ὅλης τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν σημερινῶν. Ὁ πλοῦτος τῶν γνώσεων καὶ αἱ φιλοσοφικαὶ του ιδέαι εἶναι ἀξιοθαύμαστα καὶ φέρουν χαρακτηριστικὴν τὴν προσωπικὴν σφραγίδα τοῦ μεγάλου ποιητοῦ.

Ὁ Παλαμᾶς ἦτο γνήσιος Ἕλλην, ἔχων ἀγνὰ καὶ πολὺ ἀνεπτυγμένα τὰ πατριωτικὰ αἰσθήματα, χάρις εἰς τὰ ὁποῖα ἡ ὑπέροχος τέχνη του ἠδύνατο νὰ ἐρμηνεύῃ ἐπιτυχῶς τὰ αἰσθήματα καὶ τοὺς πόθους τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ὡς ἄνθρωπος ἦτο ἀπλοῦς, σεμνὸς καὶ ἄκακος, ἀκολουθῶν πάντοτε τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς, παρέχων ἑαυτὸν ὡς ὑπόδειγμα ἀληθῶς ἐναρέτου ἀνδρὸς παρέμεινε δὲ καθ' ὅλον τὸν μακρὸν του βίον ἀγνός, λευκός καὶ ἄσπιλος. Ὁ Παλαμᾶς κατεῖχε πάσας τὰς μορφὰς καὶ ἐκδηλώσεις, διανοητικὰς τε καὶ ἠθικὰς, τῆς Ἀριστοτελικῆς ἀρετῆς, ἡ δὲ ἐκ τῶν δημοσιευμάτων του συναγομένη διδασκαλία εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἐθνικὴ καὶ χριστιανικὴ. Ἐνδιαφέρον σημεῖον τοῦ χαρακτηρὸς του ἦτο ἡ ἐν αὐτῷ συνύπαρξις δύο ἀντιθέτων ιδιοτήτων, τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς δειλίας. Οὕτως, ἐνῶ, ἀφ' ἑνὸς εἰς τὰ ἔργα του ἐξέφραζε θαρραλέως ιδέας προκαλούσας πολλάκις μεγάλον θόρυβον καὶ ἐξεγέρσεις τῶν ἀντιφρονούντων, κατὰ δὲ τοὺς φιλολογικοὺς ἀγῶνας ὑπερήσπιζε τὰς ἀρχάς του μετὰ σθένους ἀξιοθαυμάστου καὶ τόλμης, ἥτις ἔφθανεν εἰς ἥρωϊσμόν, εἰς τὸν συνήθη κοινωνικὸν του βίον ἐφαίνετο τὸναντίον ὡς δει-

λός. Ἦτο πράγματι πολὺ πρῶτος, συνεσταλμένος καὶ ἄτολμος. Ἡ δειλία του δὲ ἦτο μᾶλλον καταφανής, ὅταν ἐνώπιόν του εὐρίσκετο ξένον πρόσωπον. Τότε συσπῶν τὰς δασείας ὀφρῦς, αἵτινες ἐκάλυπτον σχεδὸν τοὺς βαθεῖς καὶ μελαγχολικοὺς ὀφθαλμούς του, κατεβίβαζε τὸ πρόσωπον καὶ ἴστατο ἐντροπαλὸς ὡς κόρη τῆς παρελθούσης γενεᾶς.

Ἡ ἐπὶ ἐξήκοντα ὅλα ἔτη δημιουργικὴ ἐργασία τοῦ Παλαμᾶ, ὡς ποιητοῦ καὶ ὡς πεζογράφου εἶναι τόσον μεγάλη καὶ πυκνὴ καὶ βαθεῖα καὶ πολύτροπος, ὥστε ἡ ἀνάλυσις τοῦ ἔργου του, ἔστω καὶ διὰ βραχέων, εἶναι δυσχερεστάτη καὶ μάλιστα εἰς ἀντιπρόσωπον ξένης ἐπιστήμης, ὡς ἐγώ. Πρέπει δὲ ἡ Ἀκαδημία, κατὰ τὴν γενησομένην ἐπιμνημόσυνον τελετὴν, ν' ἀναθέσῃ εἰς κατάλληλον εἰδικὸν ὁμιλητὴν νὰ ἐξυμνήσῃ δεόντως τὸ ἔργον τοῦ ποιητοῦ ἀκαδημαϊκοῦ. Σήμερον δὲ ἄς μοὶ ἐπιτραπῇ νὰ προσθέσω ὀλίγας λέξεις διὰ τὸ ἔργον τοῦ Παλαμᾶ ὡς Γενικοῦ Γραμματέως τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ὁ Παλαμᾶς ὑπηρέτησεν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ὑπὲρ τὰ τριάκοντα ἔτη, ἐκτελὼν τὰ καθήκοντα τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως μετ' ἐξαιρετικοῦ ζήλου καὶ ἀφοσιώσεως. Τακτικώτατος εἰς τὸ γραφεῖον του, προσηνὴς καὶ φιλόφρων πρὸς πάντας, ἡγαπᾶτο καὶ ἐτιμᾶτο τόσον ὑπὸ τῶν καθηγητῶν, ὅσον καὶ ὑπὸ τῶν φοιτητῶν καὶ τῶν ὑπαλλήλων τοῦ Πανεπιστημίου. Ἰδίως δὲ διεκρίθη εἰς τὴν σύνταξιν τῶν Πρακτικῶν τῆς Πανεπιστημιακῆς Συγκλήτου, ἅτινα ἦσαν ἀληθῆ λογοτεχνήματα, ἀποτελοῦντα ἄριστον ὑπόδειγμα ἐκθέσεως τῶν κατὰ τὰς συνεδρίας τῆς Συγκλήτου λεγομένων, μετὰ θαυμαστῆς σαφηνείας καὶ καλλιπεείας διατετυπωμένων.

Κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον εἶχον τὴν τιμὴν νὰ σχετισθῶ στενώτερον, μετὰ τοῦ Παλαμᾶ. Ἀναγκαζόμενος ἐκ τῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ὑπηρεσίας μου νὰ μεταβαίνω συχνάκις εἰς τὸ γραφεῖόν του, ἤσθανόμην ὅλως ἰδιαιτέραν εὐχαρίστησιν νὰ συνομιλῶ μετ' αὐτοῦ ἐπὶ διαφόρων ζητημάτων. Καὶ αὐτὸς μὲν ἐνδιεφέρετο περὶ πολλῶν βιολογικῶν φαινομένων, ἐγὼ δὲ ἐπωφελοῦμην νὰ μανθάνω διάφορα πράγματα ἐκ τοῦ ἔργου καὶ τοῦ βίου τοῦ ποιητοῦ. Ζωηρὰν δ' ἐντύπωσιν μοὶ ἔκαμε μίαν ἡμέραν ἡ ὁμολογία τοῦ Παλαμᾶ, ὅτι ἐξ ὅλων τῶν ἄλλων βιβλίων ἐμελέτα συχνότερον τὰ Λεξικά τῆς Ἑλληνικῆς Γλῶσσης. Αὗται λοιπὸν ἦσαν αἱ πηγαι ἐξ ὧν ὁ ποιητὴς ἤντλει τοὺς γλωσσικοὺς θησαυροὺς τοὺς τόσον ἀφθόνως ἀνευρισκομένους εἰς τὰ ποιήματά του.

Τοιοῦτον Συνάδελφον ἡ Ἀκαδημία ἔχει καθῆκον νὰ τιμήσῃ δεόντως καὶ νὰ τεθῇ ἐπὶ κεφαλῇ τῆς πανταχόθεν ἤδη ἐκδηλουμένης κινή-

σεως διὰ τὴν καλλιτέραν καὶ διαρκεστέραν ἀπόδοσιν τιμῆς, ἥτις ἀρμόζει εἰς τὸν μέγαν ἐθνικὸν ποιητὴν. Ἀλλωστε τὰ πνευματικὰ ἰδρύματα, τιμῶντα ἐπαξίως τοὺς τιμήσαντας αὐτὰ ἄνδρας, τιμῶσιν ἑαυτά.

Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ Ὀλομέλεια τῆς Ἀκαδημίας θ' ἀποδεχθῇ τὴν πρότασιν τῆς Συγκλήτου περὶ ἐτησίᾳς τιμῆς ἀπονεμητέας εἰς τὴν μνημὴν τοῦ κορυφαίου ποιητοῦ καὶ θὰ ἰδρῦσῃ βραβεῖον «Κωστῇ Παλαμᾷ».

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΙΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

Ὁ κ. **Κ. Μαλιέζος** παρουσιάζει τὴν πρό τιнос ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου Ἀθηνῶν ἐργασίαν τοῦ κ. Δημητρίου Κωτσάκη: Μελέτη ἐπὶ τοῦ σφάλματος κλίσεως τοῦ μεσημβρινοῦ κύκλου Α. Συγγροῦ (P. Gautier 162 ^m/_m) καὶ ἐπαινεῖ αὐτὴν διὰ τῶν ἐξῆς:

Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ παρουσιάσω ἔντυπον Μελέτην τοῦ κ. Δημητρίου Κωτσάκη «ἐπὶ τοῦ Σφάλματος κλίσεως τοῦ Μεσημβρινοῦ Κύκλου Α. Συγγροῦ (P. GAUTIER 162 ^m/_m)» τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου Ἀθηνῶν¹.

Ὡς γνωστόν, προκειμένου νὰ προσδιορισθῇ τὸ σφάλμα κλίσεως τοῦ ἄξονος περιστροφῆς τοῦ μεσημβρινοῦ τηλεσκοπίου, ἐπηρεάζον τὰς ὁρθὰς ἀναφορὰς τῶν ἀστέρων, χρησιμοποιοῦνται δύο μέθοδοι, ἡ τῆς ἀεροστάθμης καὶ ἡ τοῦ ὑδραργυρικοῦ κατόπτρου. Κατ' ἀρχήν, ἀμφότεραι αἱ μέθοδοι θεωροῦνται τῆς αὐτῆς ἀκριβείας καὶ πρέπει νὰ δίδουν τὰ αὐτὰ ἐξαγόμενα μετρήσεων. Ἀλλ' ἐὰν αἱ μετρήσεις αὗται διαφέρουν ἀλλήλων συστηματικῶς, γεννᾶται τὸ ἐρώτημα ποία τῶν δύο τιμῶν εἶναι ἡ ἀκριβεστέρα, ἐπομένως ποία τῶν μεθόδων ἡ προτιμητέα.

Τὸ ζήτημα τοῦτο ἀπησχόλησε τὸ Ἀστεροσκοπεῖον Ἀθηνῶν, ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ 1917, ὅτε παρατηρήθη ὅτι αἱ σύγχρονοι παρατηρήσεις διὰ τῶν δύο μεθόδων ἐνεφάνιζον συστηματικὴν διαφορὰν μεταξύ των. Ἡ ἐρμηνεῖα τῆς σημειουμένης ἔκτοτε διαφορᾶς ἐνδιαφέρει καὶ τὸν προσδιορισμὸν τῆς ὥρας, ὥς καὶ τὸν ἀκριβῆ προσδιορισμὸν τοῦ μήκους τῶν Ἀθηνῶν.

Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, ἐφόσον τοῦλάχιστον εἶναι γνωστόν, οὐδεμία συστηματικὴ μελέτη ἔχει γίνει εἰς τι ξένον Ἀστεροσκοπεῖον.

Ὁ Δημήτριος Αἰγινήτης, ἐπιληφθεὶς τοῦ ζητήματος καὶ ἐκτελέσας δοκιμα-

¹) Διατριβὴ ἐξηκοντασέλιδος, μετὰ προσηρημένου πίνακος 18 σελίδων, διδόντος τὰς τιμὰς κλίσεως τοῦ ὁριζοντίου ἄξονος τοῦ μεσημβρινοῦ κύκλου, ἀφ' ἐνὸς δι' ἀεροστάθμης, ἀφ' ἑτέρου δι' ὑδραργυρικοῦ κατόπτρου, εἴκοσι ἔξ ἐτῶν (1914 - 1940).

Σύνοψις τοῦ ἐρευνητικοῦ μέρους τῆς διατριβῆς ταύτης, ἀνεκδότου τότε, ἦτο ἀναγεγραμμένη ὡς ἀνακοίνωσις τῆς ματαιωθείσης συνεδρίας τῆς Ἀκαδημίας, τῆς 5 Νοεμβρίου 1942.

στικὰς παρατηρήσεις τῆς ἀεροστάθμης *Gautier* μετὰ δύο ἄλλων ἀεροσταθμῶν, αἱ ὁποῖαι ἐτοποθετήθησαν ἐκατέρωθεν τῆς πρώτης, εἶχε καταλήξει, τῷ 1932, εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι πρέπει νὰ ἐξακολουθήσωμεν χρησιμοποιοῦντες τὴν ἀεροστάθμην μὴ λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὰς μετρήσεις τοῦ κατόπτρου.

Ἡ παρουσιαζομένη διαφορὰ εἰς τὰς δύο τιμὰς, ἥτις ἔφθανε τὰ 0,7 ἥλλαξε τῷ 1932 σημεῖον, ὥστε νὰ ἔχωμεν σήμερον συνολικὴν διαφορὰν φθάνουσαν τὸ δευτερολέπτον χρόνον. Ἄλλ' ἡ διαφορὰ αὕτη εἶναι πολὺ μεγάλη, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι εἰς τὰ Ἀστεροσκοπεῖα ἐπιτυγχάνεται πλέον ἀκρίβεια μέχρι τοῦ χιλιοστοῦ τοῦ δευτερολέπτου. Ἐπρεπεν ἄρα νὰ δοθῇ ἀπάντησις εἰς τὸ ἀναφυὲν ζήτημα καὶ νὰ ἐξαχθοῦν συμπεράσματα ἀσφαλῆ διὰ τὸν καθ' ὅλου τρόπον προσδιορισμοῦ τῆς κλίσεως.

Ὁ κ. Κωτσάκης, ἐπιληφθεὶς ἐξ ἀρχῆς τοῦ ζητήματος, ἔστρεψε τὴν ἔρευναν αὐτοῦ πρὸς ἀμφοτέρας τὰς κατευθύνσεις, καταλήγει δὲ ἐν τῇ παρουσίᾳ μελέτῃ του εἰς τὰ ἀκόλουθα συμπεράσματα.

1) Εἰς τὰς διὰ τοῦ κατόπτρου μετρήσεις τῆς κλίσεως δὲν ὑπαισέρονται συστηματικὰ σφάλματα, οὐδὲ παρατηρεῖται συστηματικὴ κύμανσις τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὑδραργύρου, ὥστε τὰ εἶδωλα νὰ εἶναι τρομώδη, ἀσαφῆ καὶ ὑποκείμενα εἰς μετατόπισιν πρὸς τὴν μίαν ἢ ἄλλην κατεύθυνσιν, διὰ νὰ δύναται νὰ δικαιολογηθῇ ἐντεῦθεν καὶ μέρος καὶ τῆς ἐμφανιζομένης διαφορᾶς.

2) Γενομένη σύγκρισις τῶν τιμῶν τοῦ σφάλματος κατευθύνσεως τῶν λεηφθεισῶν τῇ βοηθείᾳ τοῦ ναδίου καὶ τοῦ στόχου ἔδωκε τιμὰς αἰσθητῶς ἐγγὺς ἀλλήλων κειμένας.

3) Ἡ ἀεροστάθμη *Gautier*, ἐξεταζομένη αὕτη καθ' ἑαυτήν, κέκτηται πολλὰ πλεονεκτήματα, τὰ ὁποῖα δὲν παρουσιάζουν αἱ ἀεροστάθμαι πολλῶν ἄλλων Ἀστεροσκοπείων. Μεταξὺ τοῦ μήκους φυμαλίδος ταύτης καὶ τῆς θερμοκρασίας ἀνευρέθη ἡ γραμμικὴ σχέσις τοῦ *Jordan*. Ὁ συγγραφεὺς, ἔνεκα τῶν λόγων, τοὺς ὁποίους λεπτομερῶς ἀναπτύσσει, καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ παρουσιαζομένη διαφορὰ ὀφείλεται εἰς τὴν ὑφισταμένην διασταύρωσιν τοῦ ἄξονος ἀεροστάθμης μετὰ τοῦ ἄξονος περιστροφῆς τοῦ τηλεσκοπίου.

Ἐνεκα τούτου προτείνει τὴν χρησιμοποίησιν τῶν τιμῶν τοῦ ὑδραργυρικοῦ κατόπτρου διὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ Ἀστεροσκοπίου Ἀθηνῶν, ἐπομένως τὴν ἀναθεώρησιν τῆς τιμῆς τοῦ γεωγραφικοῦ μήκους Ἀθηνῶν ἐπὶ τῇ βάσει μόνον τῶν μετρήσεων διὰ τοῦ ὑδραργ. κατόπτρου, διότι τὸ σήμερον χρησιμοποιούμενον μῆκος ἔχει ἐξαχθῇ τῇ βοηθείᾳ τῶν διὰ τῆς ἀεροστάθμης μετρήσεων.